

ВОКАЛЬНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: ІНТЕГРАЦІЯ ДОСВІДУ КИТАЮ ТА УКРАЇНИ

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні методик формування вокальної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва з урахуванням українських та китайських традицій. **Методологія** дослідження. Для досягнення мети дослідження, використано сукупність теоретичних та емпіричних методів: аналіз філософських, педагогічних, методичних та мистецтвознавчих досліджень, нормативних документів, а також практичного досвіду викладачів вищих музичних педагогічних закладів для встановлення рівня теоретичного й практичного розв'язання проблематики наукової розвідки. **Наукова новизна** статті полягає в тому, що вперше проаналізовано сутність та методики формування вокальної культури викладача музичного мистецтва на основі інтеграції традицій та творчих практик Китаю та України. **Висновки.** Взаємозбагачення культурних зв'язків різних народів світу дає змогу більш ефективно розвивати мистецтво співу, що полягає у його здатності забезпечувати гармонію інтелектуального, емоційного розвитку особистості; сприяти вдосконаленню усіх її сутнісних сил, якостей та різноманітних здібностей, процесів мислення та творчої діяльності; зростанню внутрішнього потенціалу; розвивати її пізнавальну й творчу активність, емоційну чутливість, естетичні потреби і смаки; стимулювати прагнення до самовдосконалення. Вокальна культура ґрунтується на кращих унікальних традиціях національної виконавської майстерності, опанування якої дає змогу переносити її на умови співацького навчання учнів і закладення у них основ вокальної культури. Одними з найважливіших критеріїв сформованості вокальної культури визначено міру сформованості позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до співацького навчання та ступінь сформованості фахових знань та вміння оперувати прийомами вокальної роботи (мистецька ерудиція; знання культурних та вокальних, зокрема, національних традицій).

Ключові слова: музичне мистецтво; вокальна культура; вокальне виконання; викладач музичного мистецтва; національні традиції.

Вэй Лимин, кандидат педагогических наук, доцент кафедры теории и методики музыкального образования, хорового пения и дирижирования Национального педагогического университета имени М. П. Драгоманова

Вокальная культура преподавателей музыкального искусства: интеграция опыта Китая и Украины

Цель исследования заключается в теоретическом обосновании методик формирования вокальной культуры будущих преподавателей музыкального искусства с учетом украинских и китайских традиций. **Методология** исследования. Для достижения цели исследования, использована совокупность теоретических и эмпирических методов: анализ философских, педагогических, методических и искусствоведческих исследований, нормативных документов, а также практического опыта преподавателей высших музыкальных педагогических учреждений для установления необходимого уровня теоретического и практического решения проблематики исследования. **Научная новизна** статьи заключается в том, что впервые проанализированы сущность и методики формирования вокальной культуры преподавателя музыкального искусства на основе интеграции традиций и творческих практик Китая и Украины. **Выводы.** Взаимообогащение культурных связей разных народов мира позволяет более эффективно развивать искусство пения, заключается в его способности обеспечивать гармонию интеллектуального, эмоционального развития личности; способствовать совершенствованию всех ее сущностных сил, качеств и различных способностей, процессов мышления и творческой деятельности, росту внутреннего потенциала; развивать познавательную и творческую активность, эмоциональную чувствительность, эстетические потребности и вкусы личности; стимулировать стремление к самосовершенствованию. Вокальная культура основывается на лучших уникальных традициях национальной исполнительского мастерства, овладение которыми позволяет переносить ее на условия певческого обучения учащихся и формирования у них основ вокальной культуры. Одними из важнейших критериев сформированности вокальной культуры определена мера сформированности положительного эмоционально-мотивационного отношения певца к обучению и степень сформированности профессиональных знаний, умение оперировать приемами вокальной работы (художественная эрудиция, знание культурных и вокальных, в частности, национальных традиций).

Ключевые слова: музыкальное искусство; вокальная культура; вокальное исполнение; преподаватель музыкального искусства; национальные традиции.

Wei Limin, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theoretical and Musical Education Methods, Choral Speech and Direction of the National Pedagogical University named after M. Dragomanov

Vocal Culture of Music Art Teachers: integration of the experience of China and Ukraine

The purpose of the study is to provide theoretical substantiation of the methods of forming the vocal culture of future teachers of musical art, taking into account Ukrainian and Chinese traditions. Research **methodology.** To achieve the purpose of the research, a set of theoretical and empirical methods is used: analysis of philosophical, pedagogical, methodological and art studies, normative documents, as well as practical experience of teachers of higher musical pedagogical institutions in order to determine the level of theoretical and practical solving of research intelligence problems. **The scientific novelty** of the article is that for the first time the essence and methods of forming the vocal culture of the teacher of musical art have been analyzed on the basis of integration of traditions and creative practices of China and Ukraine. **Conclusions.** Mutually enriching the cultural ties of different peoples of the world makes it possible to develop the art of singing more effectively, which is its ability to ensure the harmony of intellectual, emotional development of the individual; to promote improvement of all its essential forces, qualities and various abilities, processes of thinking and creative activity, growth of internal potential; to develop her cognitive and creative activity, emotional sensitivity, aesthetic needs and tastes; to stimulate the aspiration for self-perfection. Vocal culture is based on the best unique traditions of national performing skill, the mastery of which allows it to transfer it to the conditions of singing students' training and laying the foundations of their vocal culture. One of the most important criteria for the formation of vocal culture is determined by the degree of formation of a positive emotional and motivational attitude towards singing and the degree of the formation of professional knowledge and the ability to operate vocal techniques (artistic erudition, knowledge of cultural and vocal, in particular, national traditions).

Key words: musical art; vocal culture; vocal performance; teacher of musical art; national traditions.

Актуальність дослідження. Стрімкі інтеграційні процеси у світовому освітньому просторі вимагають від сучасної системи вищої освіти озброїти її випускників комплексом синтезованих знань кращих культурних традицій інших народів світу з метою їх адаптації до національних традицій певної країни та використання педагогічного досвіду в різних формах освітньо-мистецької практики. Унікальність процесу обміну культурними надбаннями кожного соціуму стає закономірністю глобалізаційних відносин міжнародного рівня, що дає можливість інтегрувати в єдиний культурний простір, обмінюватись цінними знаннями в різних галузях науки, освіти, мистецтва, техніки, стає додатковим соціально-економічним ресурсом та фактором нарощування духовного потенціалу суспільства, стратегічною основою розвитку високоосвіченої особистості майбутнього викладача.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні методик формування вокальної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва з урахуванням українських та китайських традицій.

Методологія дослідження. Для досягнення мети дослідження, використано сукупність теоретичних та емпіричних методів: аналіз філософських, педагогічних, методичних та мистецтвознавчих досліджень, нормативних документів, а також практичного досвіду викладачів вищих музичних педагогічних закладів для встановлення рівня теоретичного й практичного розв'язання проблематики наукової розвідки.

Стан наукової розробки проблеми. Аналіз робіт з проблеми вокальної підготовки студентів свідчить, що зміст їх, в основному, стосується викладачів виконавських навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців до виконавської діяльності. Так в працях китайських (Ян Хун Нянь, Цю Ли, Ма Ге Шунь, Сюй Дин Чжун), українських авторів (В.Антонюк [1; 2], Б.Гнидь [5], Н.Гребенюк [6], Л.Дмитрієв, А.Саркісян [10], Ю.Юцевич та ін.) розглядаються загальні проблеми вокально-виконавського мистецтва. Крім того, розроблено питання оволодіння вокальною виконавською технікою (Н.Гребенюк, В.Смельянов, Л.Дмитрієв, К.Матвєєва, А.Менабені, А.Саркісян, а також Гу Юй Мей, У Лин Фень, Чжен Сяо Ін, Чжоу Чжен Сун.), відпрацьовані методи та прийоми формування вокальних умінь та навичок.

Виклад основного матеріалу. Вокальна культура майбутнього вчителя музики є важливою передумовою якості його викладацької діяльності та вищої мистецької освіти в цілому. У це поняття ми вкладаємо розуміння діяльницького джерела існування фахівця, адже воно вимагає накопичення суми спеціальних теоретичних знань і практичних навичок, поглибленого ознайомлення з методичними заходами і сучасними технологіями обраної спеціальності, формування важливих моральних і фахових якостей особистості майбутнього учителя музики, сукупність яких дає можливість творчо-активно працювати у обраній музичній навчальній сфері. У цю дефініцію ми також вкладаємо поняття якісної підготовленості майбутнього фахівця різних рівнів кваліфікації в галузі вокального мистецтва.

Вокальне виконавство - це, в перш за все мистецтво володіння співаком своїм голосом. Викладання вокального мистецтва припускає навчання, за наголосом В. Антонюк, «ученому» співу [1, 7]. Відповідний спів, за словами А. Саркісяна, «має свою логіку, свої закони виразності, вимагає свого звучання голосних, своєї особливої манери вимовлення приголосних, своєї інтонаційної структури, тобто своїх специфічних координат у роботі голосового апарату» [10, 27].

Дослідники вокального навчання студентів в Україні (В.Антонюк [1; 2], В.Багадуров, Л.Дмитрієв, Д.Люш, А.Саркісян [10], Г.Стасько, Р. Юссон, Ю.Юцевич) зазначають, що українська вокальна культура у навчальному процесі постає всеохоплюючою знаковою системою, що визначає цілком певні моделі етнокультурної діяльності вокального педагога та його учня у відповідності з метою і завданнями даного процесу, який забезпечує спадковість попередніх досягнень вокальної школи через їх збереження й трансляцію в майбутнє та існує у процесі «опредмечування й «розпредмечування» знаків міжжетнічного діалогу через особливості національної експресії.

Специфіка музичної культури Китаю постійно привертає увагу як китайських учених (Аокі Масару, Бай Юнь-шен, Ван Го-вей, Ван Чао-вень, Лі Фан, Фан Дінь-Тан, Чень Лін-жуй та ін.), так і дослідників з інших країн світу (В.Алексєєв, О.Васильченко, В.Виноградов, Р.Грубер, М.Михайлов, Л.Сакетті, М.Чулакі та ін.). Але дослідження музичної культури Китаю до цього часу залишаються обмеженими. Численні спроби вивчення особливостей китайської музичної культури найчастіше обмежуються виокремленням деякої інформації з історії та теорії розвитку музичного мистецтва в Китаї. Вокальне мистецтво, що є найбільш поширеним у Китаї досі залишається мало дослідженим.

Основними ознаками китайської співацької виконавської школи є зміцнені засоби уособлення наступності та спадковості професійних й музично-естетичних установок діяльності у сфері вокального мистецтва. Взаємозбагачення культурних зв'язків різних народів світу дає змогу більш ефективно розвивати мистецтво співу, що полягає у його здатності забезпечувати гармонію інтелектуального, емоційного розвитку особистості; сприяти вдосконаленню усіх її сутнісних сил, якостей та різноманітних здібностей, процесів мислення та творчої діяльності, зростанню внутрішнього потенціалу; розвивати її пізнавальну й творчу активність, емоційну чутливість, естетичні потреби і смаки; стимулювати прагнення до самовдосконалення.

Узагальнюючи та аналізуючи вищезазначене, вокальну культуру ми трактуємо як здатність майбутнього вчителя музики до творчого високопрофесійного втілення художньо-образного змісту музичного твору шляхом ефективного використання комплексу вокально-виконавських знань, умінь та навичок. Вокальна культура як художньо-естетична категорія розглядається нами у рамках загальної музичної культури, що дозволяє виявити не лише загальні риси музичного мистецтва, специфіку народних традицій, але й визначити своєрідність кожної з них. Вокальна культура ґрунтується на кращих унікальних традиціях національної виконавської майстерності, опанування якої дає змогу переносити її на умови співацького навчання учнів і закладення у них основ вокальної культури.

Трактуючи вокальну культуру майбутніх учителів музики як здатність студента до творчого високопрофесійного утілення художньо-образного змісту музичного твору шляхом ефективного використання комплексу вокально-виконавських знань, умінь та навичок, що впливають на ефективність технології навчально-виховного процесу, а також вбирають у себе особистісні передумови, що забезпечують його вмотивованість, цілеспрямованість, осмисленість, цілісність, ефективність та результативність, до складу компонентної структури досліджуваного феномену ми відносимо мотиваційно-спрямований, когнітивно-оцінювальний, творчо-виконавський. Зокрема, творчо-виконавський компонент виражає здатність до яскравого художньо-образного виконання вокальних творів на основі національних традицій.

Вокальне навчання студентів забезпечує взаємодія системи принципів, а саме: принцип опори на національне спрямування вокального навчання; принцип забезпечення культуровідповідності вокального навчання студентів; принцип спонукання майбутніх учителів до творчого самовираження у процесі вокально-виконавської діяльності. Принцип опори на національне спрямування вокального навчання студентів відіграє основну роль тому, що він спрямовує становлення їх духовності, ціннісних орієнтацій, етнопедагогічних пріоритетів, музично-естетичних ідеалів, тощо. Опора на національні основи мистецького навчання в сучасних умовах означає формування у майбутніх учителів особливої професійної відповідальності за розповсюдження кращих зразків національного мистецтва в суспільстві. Принцип забезпечення культуровідповідності вокального навчання студентів передбачає таке змістове наповнення навчального процесу, в результаті якого мистецтво сприймається майбутніми учителями як культурна цінність та як надбання розвитку світової культури.

У процесі вокального навчання студентів принцип забезпечення культурної відповідності дозволяє з правильних позицій оцінити історико-стильові особливості мистецьких творів, здійснити їх конкретний аналіз із погляду місця у художньому житті минулого та сучасного. Сучасні соціальні вимоги до фахового навчання майбутніх учителів музики забезпечує принцип спонукання майбутніх учителів до творчого самовираження у процесі вокально-виконавської діяльності. У процесі вокального навчання студентів цей принцип забезпечує стимулювання їх творчих проявів за допомогою спеціально орієнтованих прийомів і методів навчання, стимулювання потреб майбутніх учителів музики у творчому самовираженні при активній внутрішній позиції кожного студента.

Критеріями сформованості вокальної культури визначаємо наступні: міра сформованості позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до співацького навчання (показники: захопленість студентів вокально-виконавською діяльністю; бажання пізнавати закони вокальної майстерності та прагнення вивчати співацькі традиції різних народів; наполегливість у навчанні й спрямованість на педагогічну працю); ступінь сформованості фахових знань та вміння оперувати прийомами вокальної роботи (мистецька ерудиція; знання культурних та вокальних, зокрема, національних традицій; розуміння спільних рис та відмінностей вокальних шкіл різних народів; знання основ вокального мистецтва (співацького дихання, звуковидобування, фразування та ін.) і методики вокального навчання школярів; розуміння методів вокально-виконавського відтворення художнього образу музичного твору); міра здатності студентів до варіативного опрацювання вокального матеріалу та створення яскравого художнього образу твору (сформованість вокальних умінь та навичок; здатність до створення виконавської інтерпретації вокального твору; вміння яскравого художнього виконання вокального твору перед учнівською аудиторією).

Методичні основи вокальної культури майбутніх учителів музики ґрунтуються на вивченні особливостей навчально-виховного процесу в його цілісних вимірах і включають визначення: принципових підходів до змістової і структурної організації означеного процесу, з'ясування умов її ефективного здійснення, розробки методики формування вокальної культури студентів у навчальному процесі, забезпечення фахової компетентності майбутніх учителів, яка виражена повнотою і системністю становлення індивідуального фонду педагогічних і мистецьких знань. Принципові підходи до навчання студентів співацького мистецтва базуються у дослідженні на умовах, що передбачають: комплексність використання різних мистецьких підходів до усвідомлення і засвоєння студентами специфіки художньої мови вокального мистецтва; залежність розвитку особистісних і фахових якостей майбутнього вчителя музики від педагогічної спрямованості викладання вокальних дисциплін; інтегрованість у засвоєнні знань, умінь і навичок у сфері вокальної діяльності; методичну послідовність у набутті студентами вокальних умінь та навичок; цілісність вокальної підготовки та формування практичних умінь викладання вокалу.

Висновки. Взаємозбагачення культурних зв'язків різних народів світу дає змогу більш ефективно розвивати мистецтво співи, що полягає у його здатності забезпечувати гармонію інтелектуального, емоційного розвитку особистості; сприяти вдосконаленню усіх її сутнісних сил, якостей та різноманітних здібностей, процесів мислення та творчої діяльності, зростанню внутрішнього потенціалу; розвивати її пізнавальну й творчу активність, емоційну чутливість, естетичні потреби і смаки; стимулювати прагнення до самовдосконалення. Вокальна культура ґрунтується на кращих унікальних традиціях національної виконавської майстерності, опанування якої дає змогу переносити її на умови співацького навчання учнів і закладення у них основ вокальної культури.

Одними з найважливіших критеріїв сформованості вокальної культури визначено міру сформованості позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до співацького навчання та ступінь сформованості фахових знань та вміння оперувати прийомами вокальної роботи (мистецька ерудиція; знання культурних та вокальних, зокрема, національних традицій).

Методичні аспекти вокальної культури викладачів музики згідно результатів дослідження ґрунтуються на вивченні особливостей навчально-виховного процесу в його цілісних вимірах і включають визначення: принципів підходів до змістової і структурної організації означеного процесу, з'ясування умов її ефективного здійснення, розробки методики формування вокальної культури студентів у навчальному процесі, забезпечення фахової компетентності майбутніх учителів, яка виражена повнотою і системністю становлення індивідуального фонду педагогічних і мистецьких знань.

Література

1. Антонюк В.Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник. Київ: ЗАТ Віпол, 2007. 173 с.
2. Антонюк В. Г. Традиції української вокальної школи : Микола Кондратиук : наукове дослідження : моногр. Київ: Укр. ідея, 1998. 148 с.
3. Вей Лімін. Культурні традиції у підготовці китайських студентів до співацької діяльності //Національно-культурний простір України XXI ст.: стан і перспективи» Київ: НАКККІМ, 2010. С. 339 - 344.
4. Вей Лімін. Формування вокальної культури студентів інститутів мистецтв на засадах художньо-мистецьких традицій //Молодь і ринок: щоквартальний науково-педагогічний та економічний журнал Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: ДДПУ, 2011. Вип. № 10 (81) С. 159-163.
5. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва: Підручник. Київ : НМАУ, 1997. 320 с.
6. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість : автореф. дис. ...д-ра мистецтвознавства : спец. 17.00.03 - муз. мистецтво; Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2000. 40 с.
7. Дрожжина Н. В. Вокальне виконавство в системі музичного мистецтва естради : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 муз. мистецтво; Харків. держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2008. 16 с.
8. Кулаковский Л. В. Песня, ее язык, структура, судьбы : (на материале рус. и укр. нар., совет. массовой песни). Москва : Совет. композитор, 1962. 343 с.
9. Прохорова Л. Українська естрадна вокальна школа. Вінниця: Нова кн., 2006. 384 с.
10. Саркисян А.О. О некоторых вопросах вокального искусства //Вопросы вокальной педагогики: статьи и очерки. Москва : Госмузиздат, 1964. Вып. 1. С. 9–29.

References

1. Antonjuk V.H. (2007). Vokalna pedahohika (solnyi spiv): Kyiv: ZAT Vipol [in Ukrainian].
2. Antonjuk V. H. (1998). Tradytzii ukrainiskoi vokalnoi shkoly : Mykola Kondratiuk : naukove doslidzhennia : monohr. Kyiv: Ukr. Ideia [in Ukrainian].
3. Vei Limin. (2010). Kulturni tradytzii u pidhotovtsi kytais'kykh studentiv do spivats'koi diialnosti //Natsionalno-kulturnyi prostir Ukrainy KhKhI st.: stan i perspektyvy» Kyiv: NAKKKIM, 339 – 344 [in Ukrainian].
4. Vei Limin. (2011). Formuvannia vokalnoi kultury studentiv instytutiv mystetstv na zasadakh khudozhno-mystets'kykh tradytzii //Molod i rynek: shchokvartalnyi naukovo-pedahohichnyi ta ekonomichnyi zhurnal Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Drohobych: DDP, 10 (81), 159-163 [in Ukrainian].
5. Hnyd B. P. (1997). Istoriiia vokalnoho mystetstva: Pidruchnyk. Kyiv : NMAU [in Ukrainian].
6. Hrebeniuk N. Ye. (2000) Vokalno-vykonavska tvorchist : avtoref. dys. ...d-ra mystetstvovnavstva : spets. 17.00.03 - muz. mystetstvo; Nats. muz. akad. Ukrainy im. P. I. Chaikovskoho. Kyiv [in Ukrainian].
7. Drozhzhyna N. V. (2008). Vokalne vykonavstvo v systemi muzychnoho mystetstva estrady : avtoref. dys. ... kand. mystetstvovnavstva : spets. 17.00.03 muz. mystetstvo; Kharkiv. derzh. un-t mystetstv im. I.P. Kotliarevskoho. Kharkiv [in Ukrainian] [in Ukrainian].
8. Kulakovskiy L. V. (1962). Pesnia, ee yazyk, struktura, sudby : (na materyale rus. y ukr. nar., sovet. massovoi pesny). Moskva : Sovet. Kompozytor [in Russian].
9. Prokhorova L. (2006). Ukrain'ska estradna vokalna shkola. Vinnytsia: Nova kn. [in Ukrainian].
10. Sarkysian A.O. (1964). O nekotorykh voprosakh vokalnoho yskusstva. Voprosy vokalnoi pedahohyky: staty y ocherky. Moskva : Hosmuzyzdat, 1, 9–29 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 09.10.2018 р.